

Aktuelle spørsmål i norsk skattelovgivning

av ekspedisjonssjef Kåre H. Kvishi

Det mest fremtredende trekk ved norsk skattelovgivning i årene etter frigjøringen i 1945, er en aktivitet som er langt større enn i noen tidligere tidsperiode. De spørsmål som har vært og til dels fortsatt er aktuelle, utgjør en så broket blanding, at det visst vil lønne seg med en inndeling. Jeg skal nedenfor først (I) komme inn på en del kortsiktige eller situasjonsbestemte tiltak. Deretter (II) omtaler jeg en del spørsmål som gjelder mer varige endringer i det systemet vi har, for til slutt (III) ganske kort å komme inn på et spørsmål som er blitt atskillig diskutert her i landet i de senere år, nemlig om vi ikke bør søke å arbeide oss over til et helt nytt skattesystem.

I.

De første årene etter 1945 var helt preget av det oppgjøret som frigjøringen utløste også på skattelovgivningens område. Vi fikk engangsskatt på formuestigning under krigen, særregler om etterligning på grunnlag av formuesregistreringen høsten 1945, krigsskadeavgift og lover som ordnet skatteforholdene for nordmenn som hadde vært ute under krigen og for redere og hvalfangstselskaper som skulle ha oppgjør av staten for bruken av flåten.

De fleste mer kortsiktige skattepolitiske tiltak i de følgende år har hatt konjunkturpolitisk bakgrunn. Fra 1918 hadde vi regler om særskilt avskrivning av overpris på driftsmidler som var kjøpt under ekstraordinære konjunkturforhold. Denne

avskrivningsadgangen, som særlig har hatt betydning for skipsrederne, ble suspendert ved lov av 22. desember 1950. Ved samme lov ble det åpnet adgang til å kreve fradrag ved ligningen for avsetning til fond for senere kjøp av driftsmidler, likesom de skattepliktige måtte båndlegge et beløp som svarte til 10 % av de avskrivningsfradrag som ble innvilget. For å bremse på omfanget av reparasjons- og moderniseringsarbeider på driftsbygninger, ble det bestemt at det ikke skulle gis fradrag for direkte utgifter til slike arbeider. I stedet skulle det gis et prosentfradrag, beregnet på grunnlag av bygningens verdi. Alle disse tiltakene ble begrunnet med at det var nødvendig å begrense omfanget av de private investeringer. Hvorvidt særreglene, som nå alle er bortfalt, har hatt nevneverdig betydning for konjunkturutviklingen, er omtvistet. Det hindrer ikke at det stadig er aktuelt med tiltak av noenlunde tilsvarende karakter. Vi har en 10 % omsetningsavgift som også er gjort gjeldende for kommunale og fylkeskommunale bygg, f. eks. skoler og sykehus. Under valgkampen i høst ble dette avgiftspålegget sterkt kritisert av opposisjonen.

Et annet viktig engangstiltak er lov av 28. juni 1952 om særlige skatteregler i samband med utbyggingsprogrammet for Nord-Norge. Dette programmet sikter mot en forsert utbygging av næringslivet i våre 3 nordligste fylker i løpet av en 10 års periode. Ved investeringer i disse fylker vil avskrivningsadgangen være relativt fri og også næringsdrivende i andre deler

av landet kan foreta skattefrie avsetninger til fond for investering i Nord-Norge. Når fondsmidlene er brukt, skal de ervervede driftsmidler nedskrives med $\frac{3}{4}$ av det beløp som er tatt fra fondet. For denne nedskrivningen skal det ikke gis fradrag ved ligningen. Det har vært på tale å utferdige tilsvarende regler for enkelte andre landsdeler. Dette ser dog foreløpig ikke ut til å bli aktuelt.

II.

Alt i det fellesprogrammet som alle politiske partier samlet seg om ved frigjøringen var det fastlagt, at en ny betalingsordning for direkte skatter skulle gjennomføres. Ordningen skulle bygge på ”*skatt av årets inntekt*”, eller ”*skatt vid källan*” som det heter i Sverige. Den nye betalingsordningen ble gjennomført fra 1. januar 1957 og har altså nå snart vært praktisert i ett år. Ordningen svarer i store trekk til den svenske. Inntrykket hittil er at selve forskottsbetalingen løper forholdsvis glatt, kanskje med en reservasjon for enkelte grupper av sesongarbeidere og for inntekt av tilfeldige arbeidsoppdrag. Først når også ligningen for inntektsåret 1957, med påfølgende tilbakebetalinger og innfordring av restskatter, er tilbaketrukket, vil tiden være inne til å vurdere hvordan det hele virker i praksis. Foreløpig har vi festet oss sterkt ved at tilretteleggingen av hvert års forskottsbetaling medfører en meget sterk belastning av ligningskontorenes tid og arbeidskraft. Det vil derfor bli et stadig aktuelt tema å søke etter forenklinger i systemet. Forskottstrekk i lønn gjennomføres nå dels etter tabell, dels med en fast prosent. I enkelte tilfelle foretas trekk etter tabell i skattyterens faste lønn, mens trekk i andre inntekter han har, gjen-

nomføres med fast prosentsats. Vi har i Norge i 10 år hatt en særlig skatteordning for sjømenn ombord i skip som går i utenriksfart eller i lengre ruter på norskekysten. Her avkortet skatten ved utbetalingen av hyren og det avkortede beløp representerer oftest en endelig skattlegging av vedkommende inntektsbeløp. Mange ser det nok som et mål å nå fram til en tilsvarende ordning for skattlegging av lønnsinntekt i land, idet sjømannsskattordningen stort sett går greit og knirkefritt. Men det blir nok i beste fall en lang og kronglet vei fram mot dette målet.

I 1952 fikk vi nye regler om skattlegging av *jord- og skogbruk*. Tidligere skulle inntekt av skogbruk fastsettes ved skjønn til det beløp som skattyteren kunne innvinne ved å drive det kvantum virke som år om annet kunne tas ut av skogen uten å forringe den som varig inntektskilde. Også inntekt av jordbruk ble i stor utstrekning fastsatt ved skjønn av ligningsmyndighetene. Etter de nye reglene skal alle som driver jord- eller skogbruk av noen betydning føre enten regnskap eller noteringer og lignedes for det overskudd de virkelig har hatt. Inntekt av skogbruk skal regelmessig settes til gjennomsnittet av overskuddet i de siste 5 år.

Vi står midt oppe i en revisjon av reglene om *vurdering av varelagre* og om *avskrivning på driftsmidler*. En komiteinnstilling med forslag til nye regler ble fremlagt i 1955. Regjeringen fremmet proposisjon i januar 1957. Etter proposisjonen skulle de tidligere regler om ordinære avskrivninger på driftsmidler suppleres med en ordning med tilleggs- eller åpningsavskrivning. Dette ble vedtatt av Stortinget og de nye reglene gjelder første gang ved

ligningen for inntektsåret 1957. Ordinær avskrivning skal hos oss beregnes på grunnlag av driftsmidlets kostpris og med en prosentsats som normalt skal gi jevn fordeling av avskrivningsfradragene over det sannsynlige antall bruksår. Tilleggsavskrivning kan innrømmes i de første 5 år driftsmidlet er i bruk og hvert år med inntil halvparten av den ordinære avskrivning, dog ikke mer enn 2 % av kostprisen. Tilleggsavskrivning kan innrømmes på alle arter av driftsmidler, med unntak av biler og vanlige forretnings eiendommer. På skip, fly og større industrianlegg kan det i stedet for tilleggsavskrivning gis åpningsavskrivning. Gjennom åpningsavskrivning kan utgiftsføres i alt 25 % av driftsmidlets kostpris, for industrianlegg dog bare 25 % av den delen av kostprisen som overstiger kr. 500.000. Åpningsavskrivning kan innrømmes fra og med det år kontrakt med levering av skip eller fly er sluttet, eller byggingen av det industrielle anlegg er påbegynt, og til og med det femte år hvori driftsmidlet er i bruk. Tilleggs- eller åpningsavskrivning reduserer ikke størrelsen av den årlige ordinære avskrivning, men summen av avskrivninger kan ikke overstige kostprisen.

Mens regjeringens forslag til regler om avskrivning på varige driftsmidler betød om oppmyking av de reglene som har vært gjeldende i de senere år, ville forslaget til nye regler om vurdering av beholdninger gitt en tilstramning. I praksis har de næringsdrivende stått relativt fritt ved vurdering av beholdninger. Etter proposisjonen skulle det bare kunne tas hensyn til risiko for fremtidig prisfall når forholdene i særlig grad talte for det. Innehavere av detaljforretninger skulle normalt ikke ha adgang til å ta hensyn til slik risiko ved verdsettelsen av sine beholdninger.

Disse reglene ble sterkt kritisert av næringsorganisasjonene og Stortinget utsatte behandlingen av spørsmålet, idet det også ble vist til planene om en skandinavisk tollunion og et europeisk fellesmarked. Ny proposisjon vil bli fremmet for Stortinget i 1958.

Også de fremtidige regler om *skattlegging av ektefeller* skal fastsettes av det kommende Storting. Heller ikke her er det mulig i dag å spå noe om hva de nye reglene vil gå ut på. Inntil 1921 kunne etter norsk lov hustruen kreve særskilt ligning for sær eiendommer og for inntekt av selvstendig virksomhet. Regelen om obligatorisk ligning under ett av ektefeller som lever sammen, kom inn i loven samtidig med at inntektsbeskatningen til staten ble gitt en markert progresjon. Å gå tilbake til særskilt ligning synes vanskelig så lenge inntektsskatten skal beregnes etter sterkt progressive satser. Hittil har vi i Norge hatt samme progresjonsskala for enslige som for gifte. Det vil ligge nær også for oss å gå over til å bruke forskjellige tabeller, men da vil forskottsordningen bli ytterligere komplisert.

III.

Ved en omlegging av inntektsbeskatningen til staten i 1953 ble personlige skattepliktige med lav inntekt helt fritatt for slik skatt og skattytere med middels høy inntekt fikk vesentlige lettelser. Personlige skattepliktige med inntekt som ligger en del over gjennomsnittet og aksjeselskaper fikk derimot ingen lettelser av betydning. Nedgangen i kronens verdi i de senere år er ikke fulgt av en tilsvarende forhøyelse av trinnene i skatteskalaen. Våre aksjeselskaper betaler nå 55 a 60 %

av inntekten i skatt og personlige skattepliktige kommer opp i slike satser alt på trinnet mellom 30 og 40.000 kroner.

Norske skattejurister har i de senere år stadig pekt på det betenkelige i å anvende en så sterkt progressiv inntektsbeskatning som den vi har fått her i landet, delvis som en følge av nedgangen i kroneverdien. Særlig gjelder dette når inntektsbeskatningen sees i sammenheng med den indirekte beskatning, med lønns- og prispolitikk osv. Ved siden av den sterke progresjon i inntektsskatten har vi en indirekte beskatning som også tillstreber progressivitet. Vi har en alminnelig omsetningsavgift på 10 %, men subsidier på melk, margarin, brød m. v., nøytraliserer i stor utstrekning virkningen av avgiften på forbruket av nødvendighetsvarer. Nesten alt mer kvalifisert forbruk, varer og tjenester som en høyere inntekt kan tenkes omsatt i, er belagt med tyngende særavgifter. Vi har en prislov som etter selve formålsparagrafen skal fremme en rimelig fordeling av nasjonalinntekten. Og innenfor lønnspolitikken har det i alle år etter krigen vært et mål å heve inntekten for de grupper som fra gammelt av ligger

på et lavt nivå, mens de høyerelønte grupper jevnt over ikke har fått slike tillegg at realinntekten er opprettholdt. Også den skjevhet i ligningsresultater som lett fremkommer mellom skattytergrupper med lett målbare inntekter og andre, er stadig fremhevet. Skjevheten her blir særlig betenkelig når den gir seg utslag på et inntektsnivå hvor skatten tar mer enn halve inntekten. I vår skattestatistik finner man en påfallende stor prosent lønnstakere på de par første titusenkroners-trinnene hvor progresjonen setter inn for fullt. Spørsmål som kan reises er om det ikke er skattene som nå bør nivelleres. Likeså om ikke den progressive beskatning av inntekter som ligger under toppnivået for det man kan skaffe seg ved arbeidsinnsats, bare bør ha formen av forbruksavgifter.

Norges nåværende finansminister, Trygve Bratteli, har flere ganger uttalt at hele vårt skattesystem bør tas opp til grundig revisjon. Det er vesentlig ut fra rent samfunnsøkonomiske synspunkter han finner dette nødvendig og han har vært sterkt inne på en videre omlegging fra direkte statsskatt til avgifter.